

2. Begrebet fast opholdssted ved indkaldelsen, hvortil de af en institution vedtagne almindelige bestemmelser til gennemførelse af artikel 7, stk. 3, i bilag VII til vedtægten henviser med henblik på fastlæggelse af en tjenestemand's indkaldelsessted, skal, da der ikke i vedtægten er fastsat nogen definition, forstås som det sted, hvor

den pågældende har villet oprette og stabilisere det varige midtpunkt for sine interesser. Herved gør et ophold på et sted med det ene formål at studere ikke i sig selv og uden støtte i andre relevante oplysninger det muligt at antage, at vedkommende har haft til hensigt at flytte det varige midtpunkt for sine interesser til dette sted.

RETTENS DOM (Tredje Afdeling)
10. juli 1992^{*}

I sag T-63/91,

Elisabeth Benzler, tidligere hjælpeansat ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, ved advokat J. N. Louis, Bruxelles, og med valgt adresse i Luxembourg hos selskabet Fiduciaire Myson, 1, rue Glesener,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent J. Griesmar, som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg hos R. Hayder, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagner-Centret, Kirchberg,

sagsøgt,

hvori der er nedlagt påstand om annullation af afgørelsen af 29. oktober 1990, der fastlægger sagsøgerens indkaldelsessted til Bruxelles og nægter sagsøgeren ret til dagpenge og udlandstillæg,

har

^{*} Processprog: fransk.

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, B. Vesterdorf, og dommerne A. Saggio og J. Biancarelli,

justitssekretær: H. Jung,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling den 19. maj 1992,

afsagt følgende

Dom

Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

- 1 Sagsøgeren er født i Belgien i 1964 og datter af en tjenestemand ved Kommissionen i Bruxelles. Hun er tysk statsborger og har aldrig haft belgisk statsborgerskab. Efter at have taget studentereksamen på Europa-skolen i Bruxelles studerede hun ifølge oplysningerne i de personlige akter ved Institut supérieur de tourisme de Louvain-la-Neuve fra 1984 til 1986. Det fremgår af sagens akter, at hun fra 1986 har gennemgået en teoretisk og praktisk erhvervsuddannelse, først ved »Fachhochschule« i Düsseldorf og derefter ved »Kaufmännische Berufsschule« i Neuss, idet hun kombinerede de teoretiske kurser med en praktisk uddannelse på grundlag af to praktik- og lærlingekontrakter, hvoraf den første var indgået med virksomheden L. B. og K. Werbeagentur, Düsseldorf, for tidsrummet 1. oktober 1986 — 31. maj 1988, og den anden med Beste Accessoires, Neuss, for tidsrummet 6. juni 1988 — 23. maj 1990. I disse perioder modtog hendes fader børnetilskud og uddannelses-tillæg. Derefter var sagsøgeren ansat som »Kauffrau« (handelsassistent) i virksomheden Elysian Accessoires, Neuss, i tiden 1. juli 1990 — 31. august 1990.
- 2 Allerede den 29. maj 1990 opsagde sagsøgeren pr. 31. august 1990 lejekontrakten vedrørende sin lejlighed i Düsseldorf.

- 3 Den 30. juli 1990, mens sagsøgeren opholdt sig hos sine forældre under en ferie, forhørte hun sig hos Kommissionen, om der eventuelt var en ledig stilling som tysksproget hjælpeansat. Kommissionens administration satte sig samme dag i forbindelse med hende og opfordrede hende til allerede den følgende dag at gennemgå en lægeundersøgelse for at få bedømt sin egnethed, idet hun stod for at skulle rejse tilbage til Düsseldorf. Sagsøgeren indgav sin ansøgning den 1. august 1990, idet hun opgav sin forældres adresse i Belgien som postadresse. Hun angav byen Düsseldorf som fast opholdssted (ständiger Aufenthaltsort). Sagsøgeren tiltrådte ved Kommissionen i Bruxelles den 1. september 1990.
- 4 Ved afgørelse af 29. oktober 1990 fastlagde Kommissionen hendes indkaldelsessted til Bruxelles. I samme afgørelse fastslog Kommissionen, at sagsøgeren ikke havde ret til dagpenge, idet hendes indtræden i tjenesten ikke havde krævet ændret bopæl for at opfylde kravene i vedtægtens artikel 20. Kommissionen nægtede hende endvidere ret til udlandstillæg, fordi hendes fravær fra Belgien havde været af midlertidig karakter.
- 5 Den 29. januar 1991 indgav sagsøgeren klage over afgørelsen. Da hun ikke modtog svar med en udtrykkelig afvisning af klagen, har hun ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 30. august 1991 nedlagt påstand om annullation af Kommissionens afgørelse af 29. oktober 1990. Den skriftlige forhandling er forløbet forskriftsmæssigt og afsluttet den 6. marts 1992. På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten i overensstemmelse med procesreglementets artikel 53 besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisoptagelse. Parterne afgav mundtlige indlæg under retsmødet den 19. maj 1992.

Parternes påstande

- 6 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:

— Afgørelsen af 29. oktober 1990, der fastlægger sagsøgerens indkaldelses- og hjemsted til Bruxelles og nægter sagsøgeren ret til dagpenge og udlandstillæg, annulleres.

- For så vidt det er nødvendigt, annulleres Kommissionens stiltiende afvisning af klagen af 29. januar 1991.

- Sagsøgte tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Sagsøgte har nedlagt følgende påstande:

- Frifindelse.

- Spørgsmålet om sagens omkostninger afgøres efter almindelige regler.

Parternes anbringender og argumenter

- 7 Sagsøgeren har til støtte for annullationspåstanden påberåbt sig
  - tilsidesættelse af artikel 7, stk. 3, i bilag VII til vedtægten og af Kommissionens afgørelse af 15. juli 1980 om vedtagelse af almindelige gennemførelsesbestemmelser, navnlig artikel 2, stk. 2, og

  - overtrædelse af bestemmelserne om fastlæggelse af hjemstedet.

- 8 Sagsøgeren gør for det første gældende, at indkaldelsesstedet i artikel 2, stk. 2, i Kommissionens ovennævnte afgørelse af 15. juli 1980 defineres som »det sted, hvor tjenestemanden havde sit faste opholdssted ved indkaldelsen«. Sagsøgeren anfører endvidere, at det med henblik på tilkendelse af udlandstillæg skal undersøges, hvor den pågældendes faste opholdssted var beliggende ved indkaldelsen. Sagsøgeren

påberåber sig herved Domstolens dom af 10. oktober 1989 (sag 201/88, Atala-Palmerini mod Kommissionen, Sml. s. 3109, præmis 9), hvori det hedder, at »spørgsmålet om, hvorvidt en tjenestemand's situation falder ind under begrebet udlændighed, afhænger af hans personlige forhold, dvs. det omfang, i hvilket han er integreret i sine ... omgivelser, f.eks. i form af, at han har haft bopæl på varig måde eller udøvet sit hovederhverv det pågældende sted«.

- 9 Under hensyn til ovennævnte kriterier mener sagsøgeren, at hun ved indkaldelsen var fuldstændig integreret i Düsseldorf, såvel fra et »objektivt« som fra et »subjektivt« synspunkt. Dette fremgår dels af arten af den erhvervsuddannelse — skiftevis teoretiske kurser og praktikophold i virksomheder — hun fulgte fra 1986 til 1990, dels af det forhold, at en sådan uddannelse ikke kan udnyttes andre steder end i Tyskland, hvilket klart viser, at hun havde til hensigt at etablere sig endeligt i dette land. Faktisk var hun udelukkende gået med til at fortsætte sin uddannelse i en virksomhed fra 1988 til 1990 i håb om, at hun ville få tilbudt en stilling i denne virksomhed. Således forblev hun efter praktikperioden i sin arbejdsgivers tjeneste for at påbegynde en karriere som »Kauffrau« i Elysian Accessoires. I denne forbindelse forklarer hun i replikken, at hun ikke havde nævnt disse to måneder med lønnet erhverv i sin ansøgning om en stilling som hjælpeansat ved Kommissionen, fordi hun skønnede, at der var tale om et »studenterjob i sommerferien«, eftersom hun først var blevet officielt ansat i denne virksomhed den 1. juli 1990, dvs. en måned før indgivelsen af ansøgningen, og efter at hun havde besluttet at fratræde stillingen. Imidlertid har hun under retsmødet hævdet, at Kommissionen for hendes vedkommende ikke fandt, at der var tale om et studenterjob, for så vidt den har krævet tilbagebetaling af de uddannelsestillæg og børnetilskud, hendes fader havde modtaget i disse to måneder, i modsætning til sædvanlig praksis om at betragte studerende i sommerferiejobs som børn, over for hvem forældrene har forsørgerpligt i det pågældende tidsrum.

Sagsøgeren gør herudover gældende, at hun uden afbrydelser lige til indkaldelsen havde boet i en lejet lejlighed i Düsseldorf, hvor hun havde »sin officielle bopæl i overensstemmelse med reglerne«. Endvidere sørgede hun selv for sin sociale sikring, idet hun var tilknyttet en sygekasse og en pensionsordning. Endelig bemærker hun, at hendes søskende har fået en højere uddannelse i Tyskland og har etableret sig endeligt dér, og at hendes forældre vil vende tilbage til Tyskland, så snart de bliver pensionsberettigede.

- 10 Efter at have hævdet, at hendes indkaldelsessted ifølge de kriterier, Domstolen lægger til grund, er Düsseldorf, går sagsøgeren over til en sproglig fortolkning af de vendinger, der er anvendt ved fastlæggelsen af indkaldelsesstedet i artikel 2, stk. 2, i de almindelige gennemførelsesbestemmelser til artikel 7, stk. 3, i bilag VII til vedtægten, som angår hjemstedet. I denne forbindelse anfører sagsøgeren, at der i ovennævnte artikel 2 i den tyske version henvises til begrebet »Hauptwohnsitz« (»résidence habituelle« i den franske version), ligesom i artikel 4 i bilag VII til vedtægten, der omhandler udlandstillæg. Sagsøgeren udleder heraf, at »i medfør af denne bestemmelse bør (hendes) indkaldelsessted være München. Efter tysk retspraksis findes der nemlig pr. definition kun én 'Hauptwohnsitz', nemlig det sted, hvor stemmeretten udøves«. Sagsøgeren underbygger disse påstande med en attest, som München kommune har udstedt den 3. januar 1991. Hun udleder heraf, at »Kommissionen skal fastlægge sagsøgerens hjemsted til det samme som hendes 'Hauptwohnsitz', nemlig München«. Sagsøgeren konkluderer, at Düsseldorf bør anses for hendes indkaldelsessted; hendes hjemsted bør være München og helt subsidiært Düsseldorf.
- 11 Endelig har sagsøgeren i replikken og under den mundtlige forhandling hævdet, at hun fra 1984 til 1986 opholdt sig i München, hvor hun gik på universitetet, da de studier, hun samtidig gennemførte i Louvain-la-Neuve, blot var et supplement.
- 12 Kommissionen har på sin side fastholdt, at sagsøgerens indkaldelses- og hjemsted ikke kan fastlægges til henholdsvis Düsseldorf og München.

Kommissionen bestrider for det første sagsøgerens argumenter for, at München er hendes hjemsted. Kommissionen påpeger, at ifølge artikel 2, stk. 1, i de almindelige gennemførelsesbestemmelser til artikel 7, stk. 3, i bilag VII til vedtægten »[antages] hjemstedet ved ... tiltræden at være indkaldelsesstedet«. Det er først i det år, der følger efter tjenestemandens indtræden i tjenesten, og på hans begæring, at det på grundlag af dokumentation kan fastsættes, at hjemstedet er det sted, til hvilket han har et naturligt tilhørsforhold, såfremt der ikke er sammenfald med indkaldelsesstedet. I denne forbindelse finder Kommissionen, at stedet, hvor stemmeretten udøves, kun er en af de faktorer, der gør det muligt at lokalisere det sted, til hvilket

hun har et naturligt tilhørsforhold, og at denne faktor ikke i sig selv kan erstatte indkaldelsesstedet som kriterium for fastsættelsen af hjemstedet.

- 13 Kommissionen gør for det andet gældende, at Düsseldorf ikke kan betragtes som sagsøgerens indkaldelsessted. Kommissionen gør gældende, at sagsøgeren i tidsrummet indtil 23. maj 1990 kun opholdt sig i Tyskland med henblik på studier og erhvervsuddannelse, hvorfor hun ikke kan siges at have haft fast opholdssted dér i den i artikel 2, stk. 2, i de almindelige gennemførelsesbestemmelser af 15. juli 1980 anvendte betydning. Hvad angår den lønnede beskæftigelse i juli og august 1990 finder Kommissionen, at ej heller denne, da der kun var tale om en kort periode, kan bevirke, at sagsøgeren anses for at have haft fast opholdssted i Düsseldorf. I denne forbindelse er der en række forhold, der viser, at sagsøgeren ikke havde til hensigt at etablere sig i Tyskland efter praktikopholdet. Hun havde nemlig ved udgangen af maj 1990 opsagt sin lejlighed pr. 31. august. Endvidere havde hun betragtet sin første lønnede stilling som et simpelt »studenterjob i sommerferien« og havde ved udgangen af juli indledt forhandlinger med administrationen med henblik på at få arbejde i Belgien. Under disse omstændigheder bør sagsøgerens bopæl i Düsseldorf betragtes som midlertidig og uden betydning for bestemmelsen af indkaldelsesstedet.

Retlig vurdering

- 14 Påstanden om annullation af den anfægtede afgørelse kan inddeles i fire led afhængigt af, om de vedrører nægtelsen af retten til såvel udlandstillæg som dagpenge eller bestemmelsen om fastlæggelsen af indkaldelsesstedet samt bestemmelsen om, at hjemstedet ikke er det samme som indkaldelsesstedet.

Påstanden om udlandstillæg

- 15 For så vidt angår udlandstillægget bemærkes, at det i henhold til artikel 4, stk. 1, litra a), i bilag VII til vedtægten ydes til den tjenestemand, der som sagsøgeren ikke har eller har haft statsborgerskab i den stat, på hvis område han gør tjeneste,

forudsat at han »i den femårsperiode, der udløber seks måneder før hans tiltrædelse af tjenesten, hverken har udøvet sit hovederhverv eller haft bopæl på en varig måde på statens europæiske område. Ved anvendelse af denne bestemmelse ses der bort fra de tilfælde, hvor vedkommende har gjort tjeneste for en anden stat eller en international organisation«.

- 16 I den foreliggende sag tiltrådte sagsøgeren ved Kommissionen den 1. september 1990. I hendes tilfælde forudsætter ydelsen af udlandstillæg således, at hun ikke havde varig bopæl eller udøvede sit hovederhverv i Belgien i den femårsperiode, der ligger mellem 1. marts 1985 og 1. marts 1990 (jf. Domstolens dom af 2.5.1985, sag 246/83, De Angelis mod Kommissionen, Sml. s. 1253, præmis 14, og ovennævnte dom af 10.10.1989, Atala-Palmerini mod Kommissionen, præmis 6-11, samt Rettens dom af 8.4.1992, sag T-18/91, Costacurta Gelabert mod Kommissionen, Sml. II, s. 1655, præmis 44).
- 17 Konkret er denne betingelse ikke opfyldt. Det er nemlig godtgjort på grundlag af sagens akter, navnlig sagsøgerens egne oplysninger i hendes ansøgning til Kommissionen, at hun i begyndelsen af ovennævnte referenceperiode uddannede sig ved Institut européen de tourisme de Louvain-la-Neuve fra 1984 til 1986 og bestod eksamen med den højeste udmærkelse ifølge de oplysninger, sagsøgeren fremlagde i retsmødet. Derimod understøttes sagsøgerens anbringender om, at hun fra 1984 til 1986 havde varig bopæl i München, hvor hun læste økonomi på universitetet, ikke af noget bevis på, bl.a., at de påståede studier faktisk fandt sted. Sagsøgeren har navnlig ikke nævnt denne universitetsuddannelse i sin ansøgning til Kommissionen. Hun har ej heller for Retten fremlagt hverken indskrivningsbevis eller bekræftelse på, at hun regelmæssigt fulgte undervisningen. Hertil kommer, at den af sagsøgeren påberåbte attest fra München kommune på, at hun havde sin varige bopæl (»Hauptwohnung«) dér, ifølge gældende tysk ret attesterer, at det er den bopæl, sagsøgeren — eller hendes forældre, så længe hun var mindreårig — angav som hendes varige bopæl i Tyskland, uden at dette udelukker en varig bopæl uden for Tyskland (jf. § 12, stk. 1, i »Melderechtsrahmengesetz« af 16.8.1980, BGB1. III, s. 210-4, rammelov af 16.8.1980 vedrørende bopælserklæring). Begrebet »Haupt-

wohnung« i den i tysk ret anvendte betydning er således ikke det samme som begrebet varig bopæl, der er omhandlet i artikel 4, stk. 1, litra a), i bilag VII til vedtægten. Sidstnævnte begreb bunder i faktiske forhold, hvor der tages hensyn til den pågældendes faktiske bopæl. Denne konstatering bekræftes af, at det i ovennævnte attest af 3. januar 1991 fastslås, at sagsøgeren på dette tidspunkt siden 1. marts 1972 havde haft sin »Hauptwohnung« i München. Imidlertid bestrides det ikke, at hun på det tidspunkt havde sin varige bopæl i vedtægtens betydning i Bruxelles via sin ansættelse som hjælpeansat den 1. september 1990. Det fremgår således klart af samtlige disse faktorer, at selv om det antages, at sagsøgeren fulgte en universitetsuddannelse i 1984 i München — hvilket ikke er godtgjort — kan denne uddannelse ikke betragtes som andet end et supplement til studierne i Louvain-la-Neuve. I øvrigt skal det bemærkes, at sagsøgeren, inden hun påbegyndte studierne i Louvain-la-Neuve, allerede havde sin varige bopæl i Belgien, nærmere betegnet i Bruxelles, hvor hendes forældre boede, og hvor hun gik i realskolen og gymnasiet samt tog studentereksamen i 1984. Sagsøgeren havde således fortsat bopæl på en varig måde i Belgien under studierne i Louvain-la-Neuve, som strakte sig over en ikke ubetydelig del af referenceperioden, nemlig fra 1. marts 1985 til 30. september 1986.

- 18 På denne baggrund fastslår Retten, at den betingelse, hvorefter der ikke må have været tale om varig bopæl i tjenestelandet i hele referenceperioden, som er en forudsætning for at yde udlandstillæg, konkret ikke er opfyldt. Derfor kendes kravet om udlandstillæg ubegrundet.

Påstanden om dagpenge

- 19 For så vidt angår dagpengene bemærkes, at dagpenge i henhold til artikel 10, stk. 1, i bilag VII til vedtægten ydes »[den] tjenestemand, der godtgør, at han er nødt til at skifte bopæl for at opfylde betingelserne i artikel 20 i vedtægten«. I sidstnævnte artikel kræves det, at tjenestemanden skal tage bopæl på tjenestestedet eller i en sådan afstand fra dette, at han ikke hindres i udførelsen af sit arbejde.

- 20 Det må herved præciseres, at dagpengene, som den nyansatte tjenestemand kun har ret til, inden han flytter til sin bopæl på tjenestestedet, har til formål at kompensere for de omkostninger og ulemper, der er forbundet med at rejse og indrette sig midlertidigt på tjenestestedet, under ligeledes midlertidig bevarelse af den tidligere bopæl. Dette formål fremgår af Domstolens praksis (jf. bl.a. dom af 30.1.1974, sag 148/73, Louwage mod Kommissionen, Sml. s. 81, præmis 25, og af 5.2.1987, sag 280/85, Mouzourakis mod Parlamentet, Sml. s. 589, præmis 9).
- 21 I den foreliggende sag fastslår Retten, at sagsøgeren, som allerede den 29. maj 1990 havde opsagt sin lejlighed i Düsseldorf pr. 31. august 1990, hvilket hun har bekræftet i retsmødet, ikke har afholdt udgifter, som skyldes nødvendigheden af at indrette sig i en anden bolig end den, hun havde i forvejen, uden dog at kunne opgive sidstnævnte. Endvidere angiver sagsøgeren ikke, hvilke omkostninger eller ulemper hun ville få, når hun opfyldte pligten til at bo på tjenestestedet ved tiltrædelsen af tjenesten ved Kommissionen i Bruxelles.
- 22 I betragtning af samtlige disse omstændigheder kendes kravet om dagpenge ubegrundet.

Fastlæggelsen af indkaldelsessted

- 23 Der er ikke i artikel 7, stk. 3, i bilag VII til vedtægten angivet nogen udtrykkelig definition af begrebet indkaldelsessted, men det er i artikel 2, stk. 2, i afgørelse af 15. juli 1980 om almindelige bestemmelser til gennemførelse af nævnte artikel 7, stk. 3, defineret som »det sted, hvor tjenestemanden havde sit faste opholdssted ved indkaldelsen. Midlertidigt opholdssted, blandt andet i forbindelse med studier,

militærtjeneste, praktik eller ferie, betragtes ikke som fast opholdssted« (*Oplysninger fra Administrationen* nr. 291 af 5.9.1980).

- 24 I denne forbindelse bemærkes, at ovennævnte almindelige gennemførelsesbestemmelser blot er en fortolkning og præcisering af artikel 7, stk. 3, i bilag VII til vedtægten (dom af 6.6.1990, sag T-44/89, Gouvras-Laycock mod Kommissionen, Sml. II, s. 217, præmis 25). I denne sag er begrebet fast opholdssted, som omhandlet i de almindelige gennemførelsesbestemmelser til vedtægten, og som det er anvendt af Kommissionen i dette tilfælde, relevant for fastlæggelsen af indkaldelsesstedet.
- 25 Under disse omstændigheder udtales, at begrebet fast opholdssted efter Domstolens faste praksis fortolkes som det sted, hvor den pågældende har villet oprette og stabilisere det varige midtpunkt for sine interesser (jf. dom af 12.7.1973, sag 13/73, Angenieux, Sml. s. 935, af 17.2.1977, sag 76/76, Di Paolo, Sml. s. 315, og af 14.7.1988, sag 284/87, Schäflein mod Kommissionen, Sml. s. 4475, samt på andre retsområder dommen af 23.4.1991, sag C-297/89, Ryborg, Sml. I, s. 1943, præmis 19).
- 26 I den foreliggende sag fastslår Retten, at sagsøgeren ikke ved at have haft bopæl i Düsseldorf fra 1. oktober 1986 til 31. august 1990 brød sine varige bånd til Belgien. Det fremgår nemlig af sagens akter, at hun alene boede i Düsseldorf fra 1986 for at studere, og at hun ikke havde gjort det til det varige midtpunkt for sine interesser.
- 27 At sagsøgeren på det tidspunkt ganske bevarede sit tilhørsforhold til Bruxelles, hvor hun havde særlig opholdstilladelse, og hvortil hun i ferierne vendte hjem for at besøge familien, fremgår af følgende betragtninger. Sagsøgeren havde under sit fireårige studium ved »Fachhochschule« i Düsseldorf status som studerende og udøvede ifølge oplysningerne i sagens akter intet erhverv af varig karakter, som førte til udbetaling af en løn, der kan sammenlignes med den sædvanlige løn til lønmodtagere med relevant beskæftigelse, og som ville have gjort det muligt for

hende at blive integreret i det sociale og arbejdsmæssige miljø i landet. Praktikopholdet og lærlingetiden ved to virksomheder fra 1. oktober 1986 til 31. maj 1988 indgik helt som led i sagsøgerens teoretiske og praktiske uddannelse, og hun modtog da også af denne grund et tillæg på mellem 150 og 350 DM, afhængig af perioderne, således som parterne har oplyst under den mundtlige forhandling. Endvidere kunne sagsøgeren ikke godtgøre, at hun var økonomisk uafhængig af sine forældre, som sørgede for hendes underhold og navnlig finansierede hendes studier. Med henblik herpå modtog de børnetilskud og uddannelsestillæg. For så vidt angår sagsøgerens argument om, at hun var tilsluttet en sygesikrings- og pensionsordning i Tyskland, skal det endelig bemærkes, at tilslutningen skyldtes hendes status som studerende og således ikke i sig selv var tegn på en integration i Tyskland, idet der herved ikke ses at foreligge andre relevante omstændigheder.

Med hensyn til sagsøgerens lønnede erhvervsvirksomhed i juli og august 1990, dvs. netop ved indkaldelsen, må dette betragtes som et »feriejob«, hvilket da også er det udtryk, der anvendes i replikken. Sagsøgeren erklærer nemlig, at hun blev ansat den 1. juli 1990, »dvs. en måned før indgivelsen af ansøgningen til Kommissionen og efter at have besluttet at opgive sin stilling«. Denne udtalelse bekræftes af den ansøgning om gentilmeldelse ved »Fachhochschule« i Düsseldorf, som sagsøgeren indgav for studieperioden fra september 1990 til februar 1991, jf. det indskrivningsbevis for det pågældende semester, der er vedføjet stævningen. Yderligere bekræftes det forhold, at sagsøgeren i ferietiden havde lønnet beskæftigelse alene med henblik på lommepenge, af, at sagsøgerens fader i disse to måneder modtog børnetilskud og uddannelsestillæg.

- 28 Under disse omstændigheder og ganske ifølge de almindelige gennemførelsesbestemmelser til vedtægten finder Retten, at et ophold i Düsseldorf med henblik på erhvervsuddannelse ikke i sig selv og uden støtte fra andre relevante oplysninger gør det muligt at antage, at sagsøgeren har haft til hensigt at flytte det varige midtpunkt for sine interesser fra Bruxelles til Düsseldorf. Kravet om annullation af den anfægtede afgørelse, fordi den fastlægger sagsøgerens indkaldelsessted til Bruxelles, kendes derfor ubegrundet.

Fastlæggelse af hjemsted

29 I henhold til artikel 7, stk. 3, i bilag VII til vedtægten »fastlægges tjenstemandens hjemsted ved hans tiltræden, idet der tages hensyn til det sted, hvorfra han er blevet indkaldt, eller til hvilket han har et naturligt tilhørsforhold. Denne fastlæggelse kan ændres i løbet af den pågældendes tjenestetid og ved hans fratræden ved en særlig afgørelse truffet af ansættelsesmyndigheden. Denne ændring kan i tjenestetiden kun ske i undtagelsestilfælde og efter en behørigt dokumenteret ansøgning fra tjenstemanden«. Herved erindres der om, at en tjenstemands hjemsted ved tiltræden af tjenesten antages at være indkaldelsesstedet, jf. den almindelige afgørelse om gennemførelse af artikel 7, stk. 3, i bilag VII til vedtægten. Men af samme afgørelse fremgår det, at hans hjemsted efter anmodning, indgivet senest et år efter tiltrædelsen og på grundlag af dokumentation, kan fastlægges til det sted, til hvilket han har et naturligt tilhørsforhold, såfremt dette sted ikke er identisk med indkaldelsesstedet.

30 I den foreliggende sag fastslår Retten, at sagsøgeren i sin klage af 29. januar 1991 over afgørelsen af 29. oktober 1990 for første gang anmodede om, at hendes hjemsted i medfør af den almindelige gennemførelsesafgørelse og i overensstemmelse med ovennævnte vedtægtsbestemmelser fastlægges til München, dvs. et andet sted end det, hvorfra hun blev indkaldt, og som blev fastlagt til Bruxelles i samme afgørelse. Hvad angår dette punkt skal klagen imidlertid fortolkes som en ansøgning i henhold til vedtægten artikel 90, stk. 1, som er forelagt ansættelsesmyndigheden med henblik på at få fastlagt sagsøgerens hjemsted til et andet sted end indkaldelsesstedet, idet der skulle tages hensyn til det sted, til hvilket hun havde et naturligt tilhørsforhold, i dette tilfælde München.

31 Hertil bemærkes, at det hedder i vedtægten artikel 90, stk. 1, at hvis der ikke er afgivet svar inden fire måneder efter dagen for ansøgningens forelæggelse, her altså den 29. maj 1991, anses dette for en stiltiende afvisning, som der i henhold til samme artikels stk. 2 kan klages over inden for en ny frist på tre måneder.

- 32 Retten kan konkret fastslå, at sagsøgeren ikke har klaget administrativt over ansættelsesmyndighedens stiltiende afvisning af hendes ansøgning inden for den i vedtægten fastsatte frist. Heraf følger, at sagen må afvises, for så vidt som den vedrører fastlæggelse af hjemstedet til et andet sted end sagsøgerens indkaldelsessted.
- 33 Følgelig vil sagsøgte være at frifinde, da de tre første led i påstanden er ubegrundede, og da det fjerde led må afvises fra påkendelse.

Sagens omkostninger

- 34 Under den mundtlige forhandling har sagsøgte nedlagt påstand om, at sagsøgeren på grund af det ubetydelige beløb, der påstås at være på spil i denne tvist, pålægges at betale samtlige omkostninger i medfør af procesreglementets artikel 87, stk. 3, andet afsnit. Ifølge denne bestemmelse kan Retten pålægge endog en vindende part at erstatte den anden part de udgifter, som skønnes at være påført modparten unødvendigt eller af ond vilje.
- 35 Herom må Retten fastslå, at sagsøgtes bedømmelse af, hvilket beløb der er på spil, er klart urigtig i betragtning af de økonomiske konsekvenser af den anfægtede afgørelse. I betragtning af, at fastlæggelsen af sagsøgerens varige bopæl på et givet tidspunkt har krævet en vanskelig afvejning på grundlag af et kompliceret sæt faktiske forhold, kan sagsøgerens krav ikke betragtes som overflødigt eller urimeligt. Følgelig kan sagsøgtes påstand ikke tages til følge.
- 36 I henhold til artikel 87, stk. 2, i Rettens procesreglement, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. I henhold til procesreglementets artikel 88 bærer institutionerne dog selv deres egne omkostninger i tvister mellem Fællesskaberne og deres ansatte. Herefter bør hver part bære sine egne omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RET TEN (Tredje Afdeling)

1) Sagsøgte frifindes.

2) Hver part bærer sine egne omkostninger.

Vesterdorf

Saggio

Biancarelli

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 10. juli 1992.

H. Jung
Justitssekretær

B. Vesterdorf
Afdelingsformand